

Notulae ad floram Sloveniae

Carex vulpinoidea* Michaux (syn.: *C. microsperma* Wahlenb., *C. multiflora* Willd., *C. scabrior* Dewey, *C. setacea* Dewey)*Nova tujerodna vrsta šaša v Sloveniji****New alien sedge species in Slovenia**

9953/2 Slovenija: Ljubljanska kotlina, Šentjakob, zapuščen kolovoz na levem bregu Save pri mostu (cesta proti Sneberju), občasno poplavljena prodnata podlaga. 46°05'05.1"S 14°34'57.5"V. Leg. & det. Alenka Mihorič, 8. 6. 2016 (fotografije), 18. 6. 2020 nabran herbarijski material.

Carex vulpinoidea je severnoameriška vrsta, domuje predvsem v vzhodni polovici celine (SEBALD & al. 1998), od Kanade do Mehike (BALL & REZNICEK). Tam uspeva na jasah v poplavnih gozdovih, močvirjih, v rečnih koritih, nizkih območjih ob ribnikih, gramoznicah, potokih in jarkih. Pogosto jo je možno najti v degradiranih mokriščih in mokriščih, ki so sezonsko poplavljeni (HILTY). Prenese tudi krajša obdobja suše. Včasih je prevladujoča vrsta na travnikih s šašjem. Kot zanesena rastlina je znana tudi v Evropi (SEBALD & al. 1998) in na Novi Zelandiji (HEALY & EDGAR 1980). V nekaterih primerih se je v Evropo priselila v kraje, kjer so izvajali vojaške aktivnosti v času I. svetovne vojne (VERLOOVE 2010). Pogosto se pojavlja na ruderalnih rastiščih, večkrat pa je tudi spregledana vrsta (VERLOOVE 2010).

Med sprehodom in beleženjem flore ob Savi sem 8. junija 2016 fotografirala šaš, ki je spominjal na lisičjerepi šaš (*C. vulpina*), a je bil nekoliko drugačen: imel je visoka, tanka stebila, dolge, ozke liste in socvetje z množico zelo drobnih mošnjičkov v klaskih. Opazno drugačen je bil tudi do 10 cm dolg, ščetinast podporni list (brakteja) pod klasom ter nekaj krajših podpornih listov pod klaski.

Doma sem poiskala vire z opisi ter fotografijami šašev. S primerjavo teh podatkov in podatkov za naše vrste šašev (predvsem za vrsti *C. vulpina* ter *C. otrubae*, MARTINČIČ & al. 2007) sem določila fotografirano vrsto.

8. maja 2020 sem ponovno preverila nahajališče. Stebila z mladimi socvetji so bila še nizka, dva ali tri tedne pred cvetenjem. 17. in 18. junija 2020 sem zopet obiskala ta kraj in nabrala nekaj rastlin za herbarij. Rastišče se je v štirih letih povečalo vsaj za dvakrat, rastlina se je iz dveh prvotnih večjih šopov s po 100–150 stebli razširila na zapuščen kolovoz, prekrit z lužami in na začetnem delu letos zasut z večjo količino odpadkov (med temi ni bilo organskih odpadkov z vrto; teh tudi ob prvem opazanju ni bilo). Novejši šopi so znatno manjši kot starejša dva, obsegajo do 10 stebel, a so številni. Domnevam, da so se preko celotnega kolovoza zasejali s semeni iz prvih dveh šopov.

V okolici raste precej žabjega ločja (*Juncus bufonius*) in invazivnih tujerodnih rastlin, na primer češki dresnik (*Fallopia x bohemica*) in orjaška zlata rozga (*Solidago gigantea*). Območje se zarašča tudi z vrbami in drugim drevjem.

Carex vulpinoidea spada v sekcijo Multiflorae (Standley, L. A.). Je trajnica, visoka 0,5 do 1 m. Številna stebila tvorijo goste šope. Stebila so svetlo zelena, triroba in gola (rahlo hrapava po robovih nekaj cm pod socvetjem), so pokončna ali kipeča. Vzdolž spodnje polovice stebila je nameščenih več listov, ki se na široko lokasto razprostirajo. Listi so široki 1,5–5 mm, svetlo zeleni, gladki, vzdolžno brazdasti in po robovih robato hrapavi. Mladi listi imajo prerez v obliki črke V. Po dolžini lahko listi presegajo stebila z zreliimi socvetji in lahko dosežejo dolžino 180 cm (JERMY & al. 2010).

Stebila pri dnu ovijajo rjava vlakna razpadlih nožnic pritličnih listov. Listne nožnice se tesno prilagajo k steblu, zunanji dve stranici sta svetlo zeleni, z žilami in bleščeči, medtem ko je notranja stran opnasta in pri vrhu konkavna (HILTY). Na tem mestu (ki se ne podaljšuje v listno ploskev), je opnasta stran listne nožnice prečno nagubana (CHAYKA). Lok listne kože je kratek, bolj širok kot visok. Na vrhu fertilnih poganjkov so bolj ali manj ravna, pokončna, 5–10 cm dolga ter do 1,5 cm široka socvetja. Socvetje (prikazano na sliki) je sestavljeno iz več kratkih stranskih klaskov, ki so nameščeni vzdolž osi socvetja; v zgornjem delu so klaski tesno skupaj, tako da se delno prekrivajo; spodnji klaski so lahko med seboj nekoliko razmaknjeni, da so med njimi manjše vrzeli. Podporni listi klaskov so ščetinasti in različno dolgi, nekateri (najnižje nameščeni) so lahko tudi daljši od 5 cm, večina je krajših – do 2 cm. Pri dnu vsakega klaska so ženski cvetovi, na vrhu pa moški (HILTY).

Slika: Socvetje pri vrsti *C. vulpinoidea*
Figure: The inflorescence of *C. vulpinoidea*

Mošnjički so ob zrelosti 2–3 mm dolgi in približno 1,5 mm široki (HAEUPLER & MUER 2000); so jajčasti ali eliptični, plano-konveksni, sploščeni in goli, na vrhu se zožijo v dvozobe kljunce, ki so dolgi 1/3 do 1/2 dolžine mošnjička, pri dnu pa so zaokroženi. Robovi niso krilati, so pa drobno nazobčani. Krovne pleve so približno enake dolžine kot mošnjički, vendar so ožje in sulicaste oblike. So prosojne, belkaste ali rjavkaste z

osrednjo zeleno žilo in opnastimi robovi, ki se končajo z resasto konico, ki lahko preseže sam mošnjiček.

Obdobje cvetenja traja od pozne pomladi do zgodnjega poletja (velja za Severno Ameriko), približno 1–2 tedna za en sesto rastlin (HILTY). Tako veter cvetove navzkrižno oprashi. Ob zorenju se barva socvetja spremeni iz zelene v zlato rumeno, rumenorjavo ali rjavo. Mošnjički odpadejo iz klaskov; raznašata jih veter ali/in voda. Oreški so dolgi 1,0–1,5 mm in približno polovico toliko široki, lečasto sploščeni, jajčaste oblike in po površini bleščeči (CHAYKA).

Koreninski sistem ima kratke korenike, zato se ta šaš lahko včasih širi v okolico in tvori nove sestoje; večinoma pa raste šopasto (HILTY), kar potrjujejo tudi lastna opažanja.

Predlog za slovensko ime: palisišji šaš.

ZAHVALA

Zahvaljujem se Branki Trčak za dodatne predloge glede virov in izboljšave besedila, Mihaelu Kocjanu za spodbudo k pisanju notule, Nejcju Joganu in Tinki Bačič pa za pomoč pri predlogu slovenskega imena taksona.

LITERATURA

- BALL, P. W. & REZNICEK, A. A.: Flora of North America. http://www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=1&taxon_id=242357627 (dostop 11. 11. 2020).
- CHAYKA, K.: Minnesota Wildflowers, a field guide to the flora of Minnesota. <https://www.minnesotawildflowers.info/grass-sedge-rush/fox-sedge> (dostop 18. 6. 2020).
- HAEUPLER, H. & MUER, T., 2000: Bildatlas der Farn- und Blütenpflanzen. Eugen Ulmer GmbH&Co., Stuttgart (Hohenheim).
- HEALY, A.J. & EDGAR, E., 1980: Flora of New Zealand, Volume III. Adventive Cyperaceous, Petalous and Spathaceous Monocotyledons. Government Printer, Wellington. 220 pp.
- HILTY, J.: Grasses, Sedges, Rushes, & Non-flowering Plants in Illinois. https://www.illinoiswildflowers.info/grasses/plants/brfx_sedge.htm (dostop 18. 6. 2020).
- JERMY, A. C., D. A. SIMPSON, M. J. Y. FOLEY, PORTER M. S., 2010: Sedges of the British Isles. Botanical Society of the British Isles, London.
- MARTINČIČ, A., 2007: Cyperaceae. In: Martinčič, A., T. Wraber, N. Jogan, A. Podobnik, B. Turk, B. Vreš, V. Ravnik, B. Frajman, S. Strgulc Krajšek, B. Trčak, T. Bačič, M. A. Fischer, K. Eler & B. Surina, 2007: Mala flora Slovenije. Ključ za določanje praprotnic in semenk. Četrta, dopolnjena in spremenjena izdaja. Tehniška založba Slovenije, Ljubljana. 967 pp.
- SEBALD, O., SEYBOLD, S., PHILIPPI, G. & WÖRZ, A., 1998: Der Farn und Blütenpflanzen Baden-Wurtemberg Band 8. Eugen Ulmer GmbH&Co., Stuttgart (Hohenheim).
- VERLOOVE, F., 2010: Manual of the Alien Plants of Belgium. <http://alienplantsbelgium.be/content/carex-vulpinoidea> (dostop 18. 6. 2020).

ALENKA MIHORIČ